

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України

« 29 » червня 2026 р.
О. В. Скрипнюк

ВИСНОВОК

Інституту держави і права імені В.М.Корецького НАН України про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Ігнатуші Віталія Вікторовича на тему: «Становлення та розвиток міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту», поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право»

ВИТЯГ

з протоколу № 11 засідання фахового семінару відділу міжнародного права та права Європейського Союзу від «29» червня 2026 року

ПРИСУТНІ: зав. відділу д.ю.н., проф. Оніщенко Н.М.; пров.н.с., д.ю.н., проф. Акуленко В.І.; пров.н.с., д.ю.н., проф. Фалалєєва Л.Г.; пров.н.с., д.ю.н., проф. Кресін О.В.; пров.н.с., д.ю.н., проф. Камінська Н.В.; ст.н.с., к.ю.н. Проценко І.М.; ст.н.с., к.ю.н. Павко Я.А.; ст.н.с., к.ю.н. Філіппов А. В.; н.с., к.ю.н. Суржинський М.І.; н.с., д.ф. Улиганець В.Є.; м.н.с. Ходош В.В.; аспірант Ігнатуша В. В.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ: Обговорення дисертації Ігнатуші В.В. на тему: «Становлення та розвиток міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту», поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право» щодо її рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник відділу міжнародного права та права Європейського Союзу Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України І. М. Проценко.

Тему дисертації затверджено Вченою радою Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, протокол № 2 від 16 лютого 2023 року, уточнена на засіданні Вченої ради Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України 09 квітня 2026 р., протокол № 5.

СЛУХАЛИ: доповідь здобувача ступеня доктора філософії Ігнатуші В.В. щодо дисертації на тему: «Становлення та розвиток міжнародно-правового

штучного інтелекту» поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 293 «Міжнародне право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми дослідження, його мету і завдання, акцентував на об'єкті та предметі дослідження, розкрив структуру дослідження, охарактеризував основні положення дисертації, розкрив концептуальні засади та зміст висновків, сформульованих пропозицій і рекомендацій, положень наукової новизни, що виносяться на захист, теоретичне й практичне значення отриманих результатів.

Зокрема, метою дослідження є комплексна теоретична розробка проблематики міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту: розкриття його сутності, з'ясування сучасного стану та визначення тенденцій розвитку на універсальному, міжрегіональному та регіональному рівнях. Це зумовило постановку та досягнення низки відповідних завдань.

Доповідач розкрив основні висновки і результати дисертаційного дослідження, що містять ознаки наукової новизни, до яких віднесено наступні:

уперше: запропоновано авторську дефініцію штучного інтелекту як комплексної соціотехнічної системи, що характеризується функціональною здатністю до інференції, операційною автономністю різного ступеня, адаптивністю, генеративною спроможністю, транскордонним характером застосування, потенціалом подвійного використання та створенням юридично значущих наслідків для сфери прав людини, міжнародного правопорядку та безпеки; на підставі системного аналізу двадцяти трьох резолюцій Генеральної Асамблеї ООН за період 2015–2025 років систематизовано дванадцять принципів, що формують нормативну основу міжнародно-правового регулювання ШІ на універсальному рівні; запропоновано та обґрунтовано концепцію «ітеративного нормотворення» як моделі формування актів «м'якого права», за якої акт функціонує як «живий документ», що проходить повторювані цикли ухвалення, апробації, оцінки ефективності та перегляду у відповідь на технологічні зміни; виявлено та систематизовано п'ять ключових тенденцій розвитку міжнародно-правового регулювання ШІ на універсальному та міжрегіональному рівнях.

Удосконалено: наукові положення щодо правового статусу штучного інтелекту в міжнародному праві, зокрема обґрунтовано, що чинне міжнародне право не наділяє ШІ самостійним правовим статусом, розглядаючи його як об'єкт регулювання *sui generis*, а не як суб'єкта, та доведено, що його правова природа зумовлює необхідність формування спеціального правового режиму, який інтегрує елементи різних галузей міжнародного права; наукові положення щодо доктринальних підходів до визначення поняття штучного інтелекту шляхом авторської класифікації семи концептуальних підходів (технологічного, антропоцентричного, функціонального, системного, еволюційного, цілеорієнтованого та інтегративного); наукові позиції щодо співвідношення «м'якого» та «твердого» права у сфері регулювання ШІ, зокрема виокремлено чотири функції «м'якого права» та обґрунтовано його недостатність для

ефективного регулювання технологій з масштабними та потенційно необоротними наслідками; наукові положення щодо переговорної динаміки формування юридично обов'язкових актів, на підставі чого встановлено загальну закономірність систематичного звуження обсягу зобов'язань держав на етапі переговорів під впливом як держав, так і суб'єктів приватного права; наукові положення щодо регіонального рівня регулювання, за результатами яких ідентифіковано п'ять закономірностей — «спектр юридичної обов'язковості», «аксіологічний консенсус при регуляторному розмаїтті», диференційований характер «Брюссельського ефекту», «парадокс глобального регулювання ШІ» та формування «регуляторного полілогу» між різними регіонами.

Набули подальшого розвитку: наукові уявлення про нормотворчу діяльність Генеральної Асамблеї ООН у сфері ШІ, зокрема щодо ролі її резолюцій у кристалізації міжнародного консенсусу, утвердженні нормативних очікувань і стандартів поведінки держав та створенні підґрунтя для майбутніх договірних зобов'язань; положення наукової доктрини про конвергенцію етичних принципів регулювання ШІ навколо восьми ключових груп, яку на матеріалі актів універсального та міжрегіонального рівнів підтверджено й конкретизовано та доведено, що вона створює основу для формування універсальних норм міжнародного права у цій сфері; система наукових знань про позаєвропейські регіональні ініціативи у сфері регулювання ШІ (Африканського Союзу, АСЕАН, ОАД, Ради співробітництва арабських держав Перської затоки та інших), у межах якої обґрунтовано, що кожен регіон привносить у глобальний дискурс власні цінності та регуляторні підходи — від філософії Ubuntu в документах Африканського Союзу та ісламських етичних концепцій в ініціативах держав Перської затоки до консенсусної моделі АСЕАН.

За результатами доповіді відбулася дискусія, під час якої Ігнатуша Віталій Вікторович відповів на запитання присутніх на засіданні відділу щодо змісту і структури роботи, окремих положень та висновків дисертації, у тому числі дискусійного характеру. На всі запитання здобувач надав обґрунтовані відповіді та пояснення.

ОНИЩЕНКО Н.М.: Чи існує в міжнародному праві усталене або більш-менш прийнятне визначення штучного інтелекту?

ІГНАТУША В.В.: Дякую за запитання! Проведене дослідження засвідчило, що єдиного загально визнаного визначення штучного інтелекту в міжнародному праві наразі не існує, – саме ця термінологічна невизначеність і зумовила виокремлення в роботі семи концептуальних підходів до його визначення. Водночас можна говорити про найбільш впливове визначення, вироблене ОЕСР, яке згодом було прийняте Актом про ШІ: цьому сприяло те, що група експертів, залучена до підготовки актів ОЕСР, брала участь і в розробленні відповідних актів на рівні ЄС. Визначення ШІ в цих двох актах є співзвучними й належать до функціонального підходу, за яким

штучний інтелект розуміється як машинна система, що діє з певним ступенем автономності на основі явних або неявних цілей і виводить результати у вигляді прогнозів, рекомендацій, рішень чи контенту. Ключовою ознакою тут є саме здатність системи виводити результати, тобто виконувати певну функцію. У дисертації запропоновано інтегративне визначення, яке зберігає це функціональне ядро, проте доповнює його антропоцентричним складником, транскордонним характером застосування ШІ та його впливом на права людини, що робить дефініцію придатною для цілей міжнародно-правового регулювання.

ОНИЩЕНКО Н.М.: Чи може ШІ, з Вашої точки зору, колись розглядатися як суб'єкт міжнародного права? З чим це пов'язано?

ІГНАТУША В.В.: Дякую за запитання! Питання про можливу суб'єктність штучного інтелекту періодично поставало як у доктринальних дискусіях, так і на початковому етапі формування регулювання, – зокрема, у Резолюції Європейського парламенту 2017 року порушувалося питання запровадження для найбільш досконалих автономних систем особливого статусу «електронної особи». Проте ця концепція подальшого розвитку не набула, і сучасне міжнародно-правове регулювання послідовно виходить із того, що штучний інтелект є об'єктом регулювання, тоді як відповідальність за його розроблення, розгортання та використання покладається на класичних суб'єктів міжнародного права – насамперед держави та міжнародні організації. Щодо перспективи, то теоретично питання про суб'єктність може знову постати в разі створення принципово нового, надзвичайно потужного штучного інтелекту, який у доктрині позначають поняттям «суперінтелект». Однак на сучасному етапі для такої постановки питання немає ні технологічних, ні нормативних підстав.

ФАЛАЛЄЄВА Л.Г.: Питання стосується авторської дефініції. По-перше, Ви пишете, що ШІ має юридично значущі наслідки для міжнародної безпеки та правопорядку – чи можна це конкретизувати? По-друге, у чому саме запропонована Вами дефініція містить антропоцентричні елементи?

ІГНАТУША В.В.: Дякую за запитання! Щодо антропоцентричних елементів дефініції: запропоноване визначення прямо вказує на наслідки функціонування ШІ для прав людини, чого не містять ні визначення ОЕСР, ні визначення Акту про ШІ, ні більшість інших дефініцій у міжнародно-правових актах; саме це надає авторській дефініції людиноцентричного спрямування. Щодо юридично значущих наслідків для міжнародної безпеки та правопорядку: вони зумовлені тим, що ШІ є технологією подвійного використання, здатною застосовуватися як у цивільних, так і у воєнних цілях. Підтвердженням слугує практика останнього часу, зокрема повідомлення про застосування систем ШІ в автономних та напівавтономних системах озброєння, у тому числі в ході збройної агресії проти України. Такі наслідки можуть бути не лише значущими, а й негативними, що й обґрунтовує включення відповідної ознаки до дефініції.

КАМІНСЬКА Н.В.: Ознайомлення з роботою показало, що вона значною мірою побудована на аналізі нормативного матеріалу – резолюцій, рекомендацій, конвенцій, регламентів та їхніх норм і положень – і переважно витримана в позитивістському ключі. На мій погляд, дослідження такого спрямування виграло б від ширшого, комплексного підходу до праворозуміння. Чи не вважаєте Ви, що робота надмірно зосереджена на позитивістському вимірі, і якою мірою в ній представлені інші типи праворозуміння?

ІГНАТУША В.В.: Дякую за запитання! Погоджуюся, що значна частина дослідження присвячена аналізу нормативного матеріалу, – це зумовлено самим предметом роботи, адже з'ясування стану та тенденцій міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту неможливе без ґрунтовного аналізу актів, у яких це регулювання власне втілюється. Водночас дослідження не зводиться до суто позитивістського підходу. В його основу покладено методологічний плюралізм, і поряд із формально-юридичним аналізом норм значне місце посідає аксіологічний вимір. Зокрема, із застосуванням аксіологічного методу проаналізовано ціннісні засади, на яких ґрунтується сучасне регулювання штучного інтелекту, – людиноцентричний підхід, повагу до людської гідності, захист прав людини, демократичні цінності та верховенство права. Ці засади мають виразне природно-правове походження й розкриваються в роботі не побіжно, а як самостійний предмет аналізу: основу регулювання штучного інтелекту становлять не лише формально-юридичні приписи, а й етичні та ціннісні орієнтири. Цей вимір найповніше виявляється у трьох аспектах дослідження. По-перше, у характеристиці Рекомендації ЮНЕСКО про етику штучного інтелекту як першого універсального стандарту, цінність якого полягає саме в закріпленні глобального ціннісно-етичного консенсусу, а не в юридичній обов'язковості. По-друге, в аналізі правозахисного підходу Ради Європи, втіленого в Рамковій конвенції про штучний інтелект, права людини, демократію та верховенство права, в якій захист прав людини є визначальним критерієм регулювання. По-третє, у дослідженні регіональних ініціатив, де обґрунтовано, що кожен регіон привносить у глобальний дискурс власні ціннісні засади – від філософії Ubuntu в документах Африканського Союзу до ісламських етичних концепцій в ініціативах держав Перської затоки. Таким чином, у роботі поєднано позитивістський та природно-правовий підходи до праворозуміння.

СУРЖИНСЬКИЙ М.І.: Ви визначаєте ШІ як «комплексну соціотехнічну систему». Чи могли б Ви докладніше розкрити це поняття? Адже Акт про ШІ визначає ШІ радше через сукупність технологій, а не як певну систему. Чим Ваше визначення відрізняється, зокрема, від суто технічного розуміння ШІ як комплексних статистичних моделей?

ІГНАТУША В.В.: Дякую за запитання! Передусім зауважу, що питання про те, чи є та чи інша технологія «справжнім» штучним інтелектом, чи лише набором статистичних або обчислювальних рішень, у дисертації принципово не порушувалося, оскільки воно не порушується і в самих міжнародно-правових актах і належить радше

до сфери інформаційного права та технічних наук. Предметом дослідження є аналіз саме міжнародно-правових актів. Що ж до поняття «соціотехнічна система», то його обрано з метою синтезу різних підходів до визначення ШІ: воно відображає не лише технічну складову, а й соціальний вимір – взаємодію систем ШІ з людиною, суспільством і правопорядком. Розуміння ШІ саме як системи, а не лише як сукупності технологій, видається продуктивнішим для цілей міжнародно-правового регулювання, оскільки суто технічний підхід має суттєві обмеження порівняно з функціональним елементом, що переважає у визначеннях Акту про ШІ та Рекомендації ОЕСР.

ФІЛППОВ А.В.: Говорячи про безпеку, Ви здебільшого зводите це поняття до аспектів, пов'язаних із воєнним використанням ШІ. Чи розглядали Ви глибше питання безпеки ШІ з точки зору формування ним світогляду людини? ШІ впливає на формування світогляду людини, яка за його допомогою шукає й використовує інформацію; він може викривлювати інформацію та факти. Це, можливо, більш небезпечний аспект. Чи врегульоване це питання в міжнародному праві на сьогодні?

ІГНАТУША В.В.: Дякую за запитання! Цей вимір безпеки справді є вкрай важливим. У межах аналізу резолюцій Генеральної Асамблеї ООН відповідна проблематика порушується, зокрема, через питання поширення дипфейків і так званих «галюцинацій» генеративних моделей, коли система видає недостовірну інформацію за достовірну. Проте на універсальному рівні ці питання порушуються лише дотично, тоді як проблематика воєнного використання ШІ покрита резолюціями значно повніше. Частково це пояснюється тим, що вплив ШІ на формування світогляду стосується насамперед прав окремої людини, а резолюції зорієнтовані переважно на відносини між державами. Водночас цей ризик має й державний вимір: оскільки ШІ дедалі ширше опосередковує доступ людини до інформації та подеколи підміняє традиційні джерела, він здатний викривлювати сприйняття дійсності й у такий спосіб впливати і на національну безпеку. Погоджуюся, що цілісного міжнародно-правового режиму захисту від такого впливу наразі не сформовано, і вважаю цю проблематику – захист когнітивної автономії людини від маніпулятивного впливу ШІ – одним із перспективних напрямів подальших досліджень.

ПАВКО Я.А.: Ви використовуєте поняття «ітеративне нормотворення» (зокрема у контексті інкрементального нарощування ціннісного «ядра» акта). Що саме Ви розумієте під цим поняттям? Можливо, це специфічний авторський погляд?

ІГНАТУША В.В.: Дякую за запитання! «Ітеративне нормотворення» – авторський термін. Означення «ітеративне» свідомо запозичене з методології розробки програмного забезпечення, оскільки вона близька до сфери ШІ, і означає повторюваний цикл створення, апробації, моніторингу та внесення змін до того самого акта «м'якого права». Тобто міжнародні організації не створюють новий акт і не доповнюють його окремими додатками, а переглядають один і той самий акт. Це продемонстровано на прикладі Рекомендації ОЕСР щодо ШІ, яка пройшла вже два цикли оновлення – у 2023 та 2024 роках – у відповідь на технологічний прогрес.

Поняття «інкрементальний» частково теж походить зі сфери технологій, проте в зарубіжній доктрині міжнародного права існує доктрина інкременталізму, що описує нарощування відповідних актів; розрізняють кілька її видів – зокрема пірамідальний, горизонтальний і вертикальний інкременталізм.

ФІЛІПОВ А.В.: Ви оперуєте поняттям «безпека штучного інтелекту». Що саме Ви вкладаєте в це поняття, які змісти?

ІГНАТУША В.В.: Дякую за запитання! Поняття безпеки штучного інтелекту є багатовимірним і не зводиться до якогось одного аспекту. У міжнародно-правовому вимірі найбільшу увагу йому приділяє Рекомендація ЮНЕСКО про етику штучного інтелекту, в якій безпека та захищеність систем ШІ закріплені як один із засадничих етичних принципів. Цей принцип тісно пов'язаний із принципом контролю людини: безпека передбачає збереження належного людського нагляду над функціонуванням систем ШІ на всіх етапах їхнього життєвого циклу. Окремого значення набуває воєнний вимір безпеки, зумовлений тим, що ШІ є технологією подвійного використання. У цьому контексті безпека означає неприпустимість застосування систем ШІ у воєнних цілях без значущого людського контролю та з порушенням норм міжнародного гуманітарного права, насамперед принципу розрізнення комбатантів і цивільного населення. Воєнний аспект є лише одним зі складників поняття безпеки; з огляду на його масштаб і складність він заслуговує на окреме самостійне дослідження.

УЛИГАНЕЦЬ В.Є.: Ви класифікуєте концептуальні підходи до визначення ШІ. Чи могли б Ви докладніше пояснити саме антропоцентричний підхід?

ІГНАТУША В.В.: Дякую за запитання! На підставі аналізу як міжнародно-правових актів, так і наукової доктрини у дисертації виокремлено сім концептуальних підходів до визначення штучного інтелекту, одним із яких є антропоцентричний. Його суть полягає у визначенні ШІ не через його технічні характеристики, а через співвіднесення з людиною – її правами, інтересами та благополуччям. Найвиразніше цей підхід втілено в концепції «людиноцентричного штучного інтелекту» (human-centric AI), запропонованій Групою експертів високого рівня з питань ШІ при Європейській Комісії. У межах цього підходу наголошується на необхідності належного людського нагляду та на тому, що розвиток і застосування технологій ШІ мають слугувати насамперед благу людини й суспільства, а не вузьким інтересам приватних структур чи корпорацій. Таким чином, антропоцентричний підхід має передусім ціннісно-етичне навантаження і становить одну зі складових запропонованої в дисертації інтегративної дефініції ШІ.

Після відповідей здобувача на запитання оголошено відгук наукового керівника – кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника відділу міжнародного права та права Європейського Союзу Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України Проценко І. М.

Актуальність представленого В. В. Ігнатушею дисертаційного дослідження не викликає сумнівів, зокрема з огляду на стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту, безпрецедентне прискорення нормотворчої активності в цій сфері та фрагментарність доктринального осмислення цього процесу у вітчизняній науці міжнародного права, за одночасної зацікавленості України в запровадженні європейських підходів до правового регулювання штучного інтелекту. Дисертаційне дослідження В. В. Ігнатуші, безумовно, характеризується науковою новизною та практичною спрямованістю. Слід відзначити використану ним широку джерельну базу, її коректне осмислення й використання. Це праці (переважно англомовні) зарубіжних і вітчизняних учених, які були глибоко та критично проаналізовані, а також міжнародно-правові акти різного рівня та юридичної природи – від резолюцій Генеральної Асамблеї ООН та актів її спеціалізованих установ, рекомендацій ОЕСР і документів міждержавних форматів до перших юридично обов'язкових актів у цій сфері: Рамкової конвенції Ради Європи про штучний інтелект та права людини, демократію і верховенство права (CETS № 225) та Регламенту (ЄС) 2024/1689 (Акту про ШІ).

Виконана В. В. Ігнатушею дисертація присвячена виявленню стану, закономірностей і тенденцій розвитку міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту на універсальному, міжрегіональному та регіональному рівнях. Дисертант побудував своє дослідження за логічно побудованим планом, спрямованим на багатоаспектне виконання поставлених перед ним завдань. Так, він не лише дослідив базові для заявленої теми питання – розкрив генезу та еволюцію регулювання штучного інтелекту, його правову природу й основні характеристики, обґрунтував кваліфікацію штучного інтелекту як об'єкта міжнародно-правового регулювання *sui generis*, а не суб'єкта, та запропонував авторську класифікацію концептуальних підходів до його визначення й власну дефініцію штучного інтелекту, – а й здійснив системний аналіз нормотворчої діяльності на кожному з трьох рівнів регулювання, що продемонструвало механізми її практичної реалізації. Окрім цього, дисертант розкрив специфіку співвідношення «м'якого» та «твердого» права у цій сфері, систематизував принципи, що формують нормативну основу регулювання на універсальному рівні, обґрунтував концепцію «ітеративного нормотворення» та виявив тенденції розвитку регулювання на універсальному й міжрегіональному рівнях. Дисертант також звернув увагу на ціннісно-етичні засади регулювання штучного інтелекту, а саме на: людиноцентричний підхід, повагу до людської гідності та захист прав людини, – зосередившись, зокрема, на з'ясуванні особливостей правозахисного підходу Ради Європи та ризикоорієнтованого підходу Європейського Союзу, а також на порівняльному аналізі європейських і позаєвропейських регіональних ініціатив.

В. В. Ігнатуші вдалося вирішити поставлені перед ним завдання й розкрити специфіку становлення та розвитку міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту. Застосовуючи загальнонаукові та спеціально-наукові методи дослідження, він дійшов самостійних і оригінальних висновків, зокрема щодо формування

багаторівневої системи міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту, переговорної динаміки звуження обсягу зобов'язань держав у юридично обов'язкових актах, диференційованого характеру «Брюссельського ефекту», а також напрямів використання результатів дослідження у формуванні позиції України в міжнародних організаціях та в розбудові національної системи правового регулювання штучного інтелекту в умовах євроінтеграції та повоєнної відбудови.

Під час підготовки дисертації та виконання індивідуального плану Віталій Вікторович Ігнатуша проявив себе відповідальним, дисциплінованим та старанним науковим дослідником. Він продемонстрував глибокі знання як теорії міжнародного права, так і методів наукового дослідження, що дало йому можливість комплексно підійти до виконання поставлених перед ним завдань.

Окрім цього, В. В. Ігнатуша повністю виконав освітньо-наукову програму Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України за спеціальністю 293 «Міжнародне право», а також чітко та послідовно проводив наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Зокрема, під час навчання в аспірантурі В. В. Ігнатуша відвідував заняття і проходив усі форми поточного та підсумкового контролю, передбачені навчальним планом та освітньо-науковою програмою аспірантури Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Освітня складова освітньо-наукової програми аспірантури виконана В. В. Ігнатушею в повному обсязі.

Також, під час навчання в аспірантурі, В. В. Ігнатуша оволодів всіма навичками та методами наукового дослідження (зокрема, методологією наукового аналізу, усної та письмової презентації результатів дослідження), необхідними знаннями історії, теорії та практики міжнародного публічного права, права Європейського Союзу, а також досяг такого рівня наукового світогляду, що є достатнім для здобуття ступеня доктора філософії. Окрім цього, він набув мовних компетентностей, достатніх для повного розуміння англійських наукових текстів. Додатково, В. В. Ігнатуша, в ході проходження асистентської педагогічної практики, оволодів методологією педагогічної діяльності, навичками з підготовки та проведення навчальних занять.

Дисертаційна робота В. В. Ігнатуші є самостійним науковим дослідженням й має аналітичний характер. Зауваження наукового керівника дисертантом в процесі підготовки роботи повністю враховані. Основні положення й висновки дисертації були повною мірою висвітлені в опублікованих працях (наукових статтях у вітчизняних фахових юридичних виданнях), що можуть бути зараховані за темою дисертації, а також апробовані під час виступів на науково-практичних конференціях національного та міжнародного рівнів.

Основні результати дисертації, висновки та пропозиції містяться у чотирьох статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях України, а також тезах чотирьох доповідей і повідомлень на науково-практичних конференціях.

Підсумовуючи вищенаведене, І. М. Проценко констатувала, що виконана В. В. Ігнатушею дисертаційна робота присвячена актуальній і важливій теоретичній

проблемі міжнародного права. Структура роботи є логічною, відображає об'єктивну логіку предмета дослідження. Всі структурні частини роботи наповнені інформацією та обґрунтованими судженнями автора в рамках теми дослідження. Основні питання теми розкриті на належному науковому рівні. Дисертація викладена юридично грамотно, логічно, послідовно, зрозуміло і доступно.

Висновок: Дисертаційне дослідження В. В. Ігнатуші на тему «Становлення та розвиток міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту» відповідає спеціальності 293 «Міжнародне право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України 10 від 23 березня 2016 року № 261 (в редакції від 19 травня 2023 року № 502), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 № 44 (зі змінами і доповненнями) та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 – «Міжнародне право».

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

ОНИЩЕНКО Н.М. відзначила високий рівень підготовки представленого дисертаційного дослідження та його актуальність, а також наголосила на концептуальній цілісності роботи, окремо підкресливши, що дослідження не обмежується позитивістським виміром, а виходить на рівень аксіологічної та природно-правової проблематики: закладений у його основу людиноцентричний підхід, повага до людської гідності та захист прав людини, що знаходять відображення, зокрема, в аналізі Рамкової конвенції Ради Європи про штучний інтелект, права людини, демократію та верховенство права та Рекомендації ЮНЕСКО про етику штучного інтелекту як першого універсального стандарту глобального ціннісно-етичного консенсусу, засвідчують поєднання у роботі позитивістського та природно-правового підходів.

Висновок: дисертація Ігнатуші В. В. на тему «Становлення та розвиток міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту» відповідає вимогам, що висуваються до такого роду наукових робіт, та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 – «Міжнародне право».

ФАЛАЛЄЄВА Л.Г., надаючи схвальний відгук про дослідження здобувача, відзначила високий рівень здійсненої ним наукової розробки теми та серйозне ставлення до освітньої складової підготовки. Окремо нею було наголошено, що дисертант, аналізуючи міжнародно-правове регулювання штучного інтелекту, ґрунтовно звертається до вивчення відповідної правової бази Європейського Союзу,

що надає дослідженню комплексності та багатоплановості. Висловивши низку рекомендацій редакційного характеру щодо уточнення окремих формулювань, Л. Г. Фалалеева зазначила, що дисертація містить наукову новизну, становить важливе теоретичне значення для вітчизняної науки міжнародного права.

Висновок: дисертація Ігнатуші В. В. на тему «Становлення та розвиток міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту» відповідає вимогам, що висуваються до такого роду наукових робіт, та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 – «Міжнародне право».

КРЕСІН О.В. констатував безумовну актуальність презентованої здобувачем дисертації на тему «Становлення та розвиток міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту», обумовленої стрімким розвитком технологій штучного інтелекту, динамічністю та складністю відповідної проблематики. Окремо він наголосив, що, попри насиченість роботи аналізом нормативного матеріалу, вона не зводиться до позитивістського підходу: здобувач аналізує етико-правові акти, аксіологічні та етичні елементи регулювання, зокрема цінності позаєвропейських регіонів, як-от філософію Ubuntu в документах Африканського Союзу. На думку О. В. Кресіна, автором було обґрунтовано виведено елементи авторської дефініції штучного інтелекту не з «чистої» доктрини, а з визначень, наявних у міжнародно-правових актах різного характеру. О. В. Кресіним було підкреслено, що дисертант проявив себе як схильний до глибокого наукового пошуку та юридичного аналізу науковець, а зроблені ним зауваження мають здебільшого редакційний, а не сутнісний характер.

Висновок: дисертація Ігнатуші В. В. на тему «Становлення та розвиток міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту» відповідає вимогам, що висуваються до такого роду наукових робіт, та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 – «Міжнародне право».

СУРЖИНСЬКИЙ М.І. підкреслив, що дисертаційна робота В. В. Ігнатуші є сильним, зрілим і концептуальним дослідженням, яке поєднує юридичні та технологічні аспекти й закриває реальну прогалину у вітчизняній науці міжнародного права. Він окремо наголосив на своєчасності роботи з огляду на підготовку в Україні проєкту законодавства про штучний інтелект, для якого результати дослідження можуть слугувати теоретичним підґрунтям.

Висновок: дисертація Ігнатуші В. В. на тему «Становлення та розвиток міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту» відповідає вимогам, що висуваються до такого роду наукових робіт, та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 – «Міжнародне право».

УЛИГАНЕЦЬ В.Є. відзначила чіткість та послідовність викладення дисертаційного матеріалу й обґрунтованість зроблених дисертантом висновків. Вона

погодилася з попередніми виступаючими, що дисертант надав переконливі відповіді на поставлені йому питання, що свідчить про його високий рівень теоретичної підготовки.

Висновок: дисертація Ігнатуші В. В. на тему «Становлення та розвиток міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту» відповідає вимогам, що висуваються до такого роду наукових робіт, та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 – «Міжнародне право».

Схвально оцінили дисертаційне дослідження і підкреслити теоретичне і практичне значення отриманих Ігнатушею В.В. висновків та відповідність дисертації встановленим вимогам учасники фахового семінару Камінська Н.В., Павко Я.А., Філіппов А.В., Ходош В.В.

Запропоновано проголосувати за такий висновок по дисертації.

ВИСНОВОК

**Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Ігнатуші Віталія Вікторовича на тему: «Становлення та розвиток міжнародно-
правового регулювання штучного інтелекту», поданої на здобуття ступеня
доктора філософії у галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю
293 «Міжнародне право»**

Обґрунтування вибору теми дослідження. Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена як стрімким розвитком технологій ШІ, так і прискоренням нормотворчої активності у цій сфері, зокрема переломним є 2024 рік, в якому було ухвалено перші юридично обов'язкові акти щодо штучного інтелекту – Рамкову конвенцію Ради Європи про штучний інтелект та права людини, демократію та верховенство права (CETS № 225) – і акт ЄС щодо ШІ – Регламент (ЄС) 2024/1689 (Акт про ШІ).

До того моменту регулювання ШІ здійснювалося майже виключно інструментами «м'якого права». Тобто невід'ємною характерною властивістю сучасності є процес формування багаторівневої системи міжнародно-правового регулювання, що охоплює універсальний, міжрегіональний та регіональний рівні та поєднує «тверде» і «м'яке» право.

Наявні дослідження – і зарубіжні, і вітчизняні – зосереджені на окремих організаціях чи окремих актах, чи переважно на вузьких аспектах регулювання ШІ – конституційно-правових, кримінально-правових, цивільно-правових чи правозахисних, – тоді як комплексне дослідження, яке б охоплювало всю

багаторівневу систему міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту – від універсального до регіонального рівня, від «м'якого» до «твердого» права, від декларативних принципів до юридично обов'язкових норм, – у вітчизняній науці відсутнє.

Для України тема має й прикладний вимір: 15 травня 2025 року наша держава підписала Рамкову конвенцію Ради Європи, що поставило на порядок денний її ратифікацію та імплементацію, а в межах процесу євроінтеграції – адаптацію законодавства відповідно до Акту про ШІ.

Для вирішення поставленої у дисертації мети та обумовлених нею завдань було використано, передусім, праці представників вітчизняної науки, які зверталися до проблематики міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту: Н. М. Оніщенко (вплив новітніх технологій на розвиток нормотворчості), О. В. Костенка (правові виміри новітніх цифрових технологій), М. І. Суржинського (виклики ШІ для національної правотворчості та адаптивне регулювання), Н. О. Попової (вплив ШІ на міжнародний правопорядок), М. О. Медведєвої (вплив ШІ на систему міжнародного права та його окремі галузі, а також регулювання ШІ в контексті охорони довкілля), О. А. Баранова (концептуальні засади визначення ШІ), Н. В. Камінської (трансформація міжнародного та наднаціонального права під впливом ШІ), І. М. Берназюка (виклики ШІ для Європейської конвенції з прав людини), А. Гачкевича (право людини на безпечне використання ШІ), О. Е. Радутного (кримінальна відповідальність ШІ), Д. М. Белова та М. В. Белової (інтеграція технологій ШІ у правову систему), а також Г. Машлій, О. Мосій, М. Пельчер, О. Кожухар та ін.

Теоретичну базу дослідження також становили праці зарубіжних науковців. Концептуальні засади впливу ШІ на міжнародне право та проблематику правового регулювання розробляли М. М. Маас (M. M. Maas), М. Шерер (M. Scherer), М. Чінен (M. Chinen), А. Гузман (A. Guzman) і Т. Меєр (T. Meyer); інституційну архітектуру та нормативні інструменти регулювання ШІ досліджували Й. Таллберг (J. Tallberg), Г. Робертс (H. Roberts), М. Таддео (M. Taddeo) і Л. Флоріді (L. Floridi); поліцентричний характер регулювання – П. Сайхон (P. Cihon), Л. Кемп (L. Kemp) і Л. Шмітт (L. Schmitt); конвергенцію етичних принципів – Дж. Фелд (J. Fjeld) і Н. Корреа (N. Correa). Акти права ЄС та Ради Європи аналізували М. А. Пресно Лінера (M. A. Presno Linera) та А. Мьовезе (A. Meuwese), М. Алмада (M. Almada) і А. Раду (A. Radu), а також А. Бредфорд (A. Bradford), яка обґрунтувала концепцію «Брюссельського ефекту». Підходи до регулювання ШІ за межами Європи висвітлено у працях Б. А. Путри (B. A. Putra) щодо АСЕАН, Ц. Сюй (C. Xu), Т. Лі (T. Lee) і Г. Гоггіна (G. Goggin) щодо Азійсько-Тихоокеанського регіону, У. Ч. Аджузюгу (U. C. Ajuzieogu) та М. Б. Юнвера (M. B. Unver) щодо Африканського Союзу, а також С. Фельдштейна (S. Feldstein), Е. Кляйн (E. Klein), С. Патріка (S. Patrick) та ін.

Емпіричну базу дослідження становили резолюції Генеральної Асамблеї ООН та акти її спеціалізованих установ, рекомендації ОЕСР та документи міждержавних форматів (G7, G20, GPAI), Рамкова конвенція Ради Європи про штучний інтелект та

права людини, демократію і верховенство права (СЕТС № 225), Регламент (ЄС) 2024/1689 (Акт про ШІ) та інші акти права ЄС, документи Ради Європи, а також регіональні ініціативи АСЕАН, Африканського Союзу, ОАД, Ради співробітництва арабських держав Перської затоки та інших об'єднань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження відповідає наступним плановим науково-дослідним темам відділу міжнародного права та права Європейського Союзу Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України: «Принцип незастосування сили в сучасних умовах функціонування колективної безпеки» (номер державної реєстрації РК 0120U105286 та «Адаптація законодавства України до права Європейського Союзу в умовах повоєнного відновлення» (номер державної реєстрації РК 0123V104299).

Мета і завдання дисертаційного дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є комплексна теоретична розробка проблематики міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту: розкриття його сутності, з'ясування сучасного стану та визначення тенденцій розвитку на універсальному, міжрегіональному та регіональному рівнях.

Для досягнення зазначеної мети вирішувалися такі дослідницькі завдання:

– дослідити генезу та еволюцію міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту;

– визначити поняття та основні характеристики штучного інтелекту як об'єкта міжнародно-правового регулювання, з'ясувавши його правову природу;

– виявити та проаналізувати специфіку міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту, зокрема особливості співвідношення «м'якого» та «твердого» права, фрагментацію та конвергенцію регуляторних підходів;

– проаналізувати нормотворчу діяльність Організації Об'єднаних Націй щодо регулювання штучного інтелекту, насамперед резолюції Генеральної Асамблеї ООН, ухвалені в контексті забезпечення сталого розвитку та міжнародної безпеки;

– дослідити ініціативи спеціалізованих установ ООН (ЮНЕСКО, МСЕ, ВООЗ, ВОІВ, МОП) у сфері регулювання штучного інтелекту;

– визначити роль ОЕСР та пов'язаних з нею міжрегіональних форматів (G7, G20, GRAI) у формуванні міжнародних стандартів регулювання штучного інтелекту;

– дослідити формування правової бази Європейського Союзу у сфері регулювання штучного інтелекту;

– проаналізувати діяльність Ради Європи щодо захисту прав людини в умовах розвитку технологій штучного інтелекту;

– здійснити порівняльний аналіз ініціатив АСЕАН, Африканського Союзу, ОАД, Ради співробітництва арабських держав Перської затоки, ШОС, АТЕС та інших регіональних організацій у сфері регулювання штучного інтелекту.

Об'єкт дослідження становлять міжнародні відносини у сфері розроблення, розгортання та використання штучного інтелекту.

Предметом дослідження є міжнародно-правове регулювання штучного інтелекту, його становлення та розвиток.

Методи дослідження. Дисертаційне дослідження виконано з використанням філософських, загальнонаукових і спеціально-наукових методів, що дало можливість всебічно висвітлити формування та еволюцію міжнародно-правового регулювання ШІ. В основу дослідження покладено методологічний плюралізм, завдяки якому розкрито вплив діяльності міжнародних організацій на розвиток регулювання ШІ.

До філософських методів пізнання належать насамперед діалектичний, герменевтичний та аксіологічний методи. Діалектичний метод було застосовано під час аналізу еволюції міжнародно-правового регулювання ШІ, яка становить єдність і боротьбу протилежностей: фрагментації регуляторних підходів та конвергенції принципів; стимулювання технологічних інновацій та захисту прав людини від ризиків, пов'язаних із застосуванням ШІ (підрозділи 1.1, 1.3). Водночас діалектичний метод забезпечив висвітлення теми дисертації у взаємозв'язку юридичних питань з технологічними, геополітичними, економічними та етичними аспектами. Герменевтичний метод використовувався для інтерпретації приписів міжнародно-правових актів, зокрема резолюцій, рекомендацій, конвенцій та регламентів – актів різної правової природи, на основі яких формується міжнародно-правове регулювання ШІ. Застосування цього методу було зумовлене тим, що значна частина аналізованих актів оперує оціночними поняттями та відкритими формулюваннями – такими як «безпечні, захищені та надійні системи ШІ», «людиноцентричний підхід», «пояснюваність», «належний людський нагляд», – зміст яких не може бути з'ясований виключно на підставі буквального тексту. Герменевтичний метод дозволив розкрити нормативний зміст цих понять через їх телеологічну інтерпретацію (з'ясування цілей, що переслідувалися під час ухвалення акта), системне тлумачення (встановлення зв'язків між приписами різних актів та різних рівнів регулювання), а також контекстуальний аналіз з урахуванням підготовчих матеріалів та інституційної практики відповідних міжнародних організацій (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2). Завдяки аксіологічному методу проаналізовано ціннісні засади, покладені в основу міжнародно-правового регулювання ШІ, зокрема повагу до людської гідності, захист прав людини, демократичні цінності та верховенство права (підрозділи 1.3, 3.2).

Серед загальнонаукових методів, що використовувались у дисертаційній роботі, – формально-логічний, системний та синергетичний методи. За допомогою формально-логічного методу розкрито логічні зв'язки між положеннями міжнародно-правових актів різного рівня та різної юридичної сили щодо регулювання ШІ (підрозділи 1.2, 1.3). Системний метод дозволив дослідити міжнародно-правове регулювання ШІ як цілісну багаторівневу систему, в якій універсальний рівень забезпечує легітимність та інклюзивність, міжрегіональний – консолідацію

експертних підходів, а регіональний – інституційну ефективність та можливість переходу від декларування принципів до юридично обов'язкових норм (підрозділи 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). За допомогою синергетичного методу досліджено нелінійну динаміку формування міжнародно-правового регулювання ШІ, зокрема стрибкоподібне прискорення нормотворчої активності протягом 2023–2025 років, а також біфуркаційні точки розвитку регулювання, в яких ухвалення ключових актів спричинило якісні зміни на всіх досліджуваних рівнях (підрозділи 1.1, 2.1, 3.1).

До спеціально-наукових методів, які було використано в дисертаційному дослідженні, належать передовсім формально-юридичний, порівняльно-правовий та історико-правовий методи. Застосування формально-юридичного методу сприяло аналізу міжнародно-правових актів, що регулюють сферу ШІ, з'ясуванню їхньої правової природи, юридичної сили та механізмів імплементації (підрозділи 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2). Порівняльно-правовий метод дав можливість зіставити регуляторні підходи різних міжнародних організацій та регіональних об'єднань – ЄС, Ради Європи, АСЕАН, Африканського Союзу, ОАД, Ради співробітництва арабських держав Перської затоки та інших, виявити закономірності та розбіжності у міжнародно-правовому регулюванні ШІ на різних рівнях (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3). Завдяки застосуванню історико-правового методу проаналізовано різні етапи становлення та розвитку міжнародно-правового регулювання ШІ у хронологічній послідовності та з урахуванням специфіки кожного з них (підрозділи 1.1, 3.1).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є комплексним науковим дослідженням, яке заповнює в українській науці міжнародного права прогалину у висвітленні теоретико-прикладних засад міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту на універсальному, міжрегіональному та регіональному рівнях. Наукову новизну дисертаційної роботи та особистий внесок автора у дослідження цієї проблематики становлять такі основні положення:

уперше:

– запропоновано авторську дефініцію штучного інтелекту як комплексної соціотехнічної системи, що характеризується функціональною здатністю до інференції (виведення висновків з даних), операційною автономністю різного ступеня, адаптивністю, генеративною спроможністю, транскордонним характером застосування, потенціалом подвійного використання та створенням юридично значущих наслідків для сфери прав людини, міжнародного правопорядку та безпеки. Така дефініція втілює інтегративний підхід, поєднуючи технологічні, функціональні, системні, антропоцентричні, еволюційні та правові елементи, і забезпечує технологічну нейтральність визначення та його придатність для використання у міжнародно-правових актах різного рівня;

– систематизовано – на підставі системного аналізу двадцяти трьох резолюцій Генеральної Асамблеї ООН 2015–2025 років – авторський перелік із

дванадцяти принципів, безпосередньо закріплених у цих резолюціях і таких, що формують нормативну основу міжнародно-правового регулювання ШІ на універсальному рівні: людиноцентричний підхід; безпека, захищеність та надійність; прозорість та пояснюваність; підзвітність та людський нагляд; інклюзивність та недискримінація; міжнародне співробітництво; подолання цифрового розриву; сприяння сталому розвитку; захист приватності та даних; підхід за участю багатьох зацікавлених сторін; обережність (запобіжний підхід); застосовність міжнародного права;

– запропоновано та обґрунтовано концепцію «ітеративного нормотворення» як моделі формування актів «м'якого права» у сфері міжнародно-правового регулювання ШІ, за якої нормативний акт не розглядається як остаточна фіксація норм, а функціонує як «живий документ», що проходить повторювані цикли прийняття, апробації, оцінки ефективності та перегляду у відповідь на технологічні зміни. Модель ітеративного нормотворення відрізняється від класичної парадигми міжнародного нормотворення за трьома ключовими ознаками: нормативна незавершеність як свідомий вибір, скорочення тривалості нормотворчих циклів, а також інкрементальність змін із збереженням ціннісного ядра акта;

– виявлено та систематизовано п'ять ключових тенденцій розвитку міжнародно-правового регулювання ШІ на універсальному та міжрегіональному рівнях: прискорення нормотворчої діяльності; перехід від фрагментарного до системного регулювання; інституціоналізація регулювання через створення постійних структур; розширення предмета та поглиблення деталізації регулювання – від загальних декларацій до регламентації конкретних сфер застосування ШІ; поступове формування моделі ітеративного нормотворення;

удосконалено:

– наукові положення щодо правового статусу штучного інтелекту в міжнародному праві: обґрунтовано, що чинне міжнародне право не наділяє штучний інтелект самостійним правовим статусом, розглядаючи його як об'єкт регулювання, – на відміну від держави та міжнародної організації як загальноновизнаних суб'єктів міжнародного права, а також індивіда, для якого міжнародне право встановлює спеціально визначені статусні категорії (біженця, особи без громадянства, комбатанта); розкрито правову природу штучного інтелекту як об'єкта міжнародно-правового регулювання *sui generis*, якій притаманне поєднання матеріальних і нематеріальних складових, об'єктних і суб'єктних рис, динамічності та еволюційності; доведено, що ця природа разом із транскордонним характером застосування ШІ та його суттєвим впливом на міжнародні відносини та їхнє правове регулювання зумовлює необхідність формування спеціального правового режиму, який інтегрує елементи різних галузей міжнародного права;

– наукові положення щодо доктринальних підходів до визначення поняття штучного інтелекту в міжнародному праві – шляхом авторської класифікації семи концептуальних підходів, виокремлених у міжнародно-правових актах та науковій

доктрині (технологічного, антропоцентричного, функціонального, системного, еволюційного, цілеорієнтованого та інтегративного);

– наукові позиції щодо співвідношення «м'якого» та «твердого» права у сфері регулювання ШІ, зокрема виокремлено чотири функції «м'якого права»: кристалізація консенсусу, правовий експеримент, легітимізація та підготовка підґрунтя для юридично обов'язкового регулювання, а також обґрунтовано недостатність самого лише «м'якого права» для ефективного регулювання технологій з масштабними та потенційно необоротними наслідками;

– концептуальні засади ризикоорієнтованого підходу до регулювання ШІ як прояву принципу пропорційності в міжнародному праві та синтезу запобіжного підходу (принципу обережності) з прагненням до стимулювання інновацій, що дозволяє забезпечувати баланс між захистом прав людини та інтересами технологічного розвитку;

– наукові уявлення про нормотворчу діяльність Генеральної Асамблеї ООН у сфері ШІ: на матеріалі двадцяти трьох резолюцій 2015–2025 років виявлено три ключові закономірності – систематизацію підходу на основі «життєвого циклу» систем штучного інтелекту як базової регуляторної основи, стандартизацію тріади «безпечні, захищені та надійні системи штучного інтелекту» та позиціонування Глобального цифрового договору як точки конвергенції правового регулювання ШІ на рівні ООН;

– наукові положення про функціональну диференціацію спеціалізованих установ ООН (ЮНЕСКО, МСЕ, ВООЗ, ВОІВ, МОП) у сфері регулювання ШІ: обґрунтовано, що їхня діяльність у межах функціональних мандатів формує багатовимірну систему секторального регулювання з «градацією нормативності» – від етичного фундаменту Рекомендації ЮНЕСКО, на який спираються ініціативи інших установ, через технічні стандарти МСЕ, що набувають де-факто обов'язковості завдяки вимогам інтероперабельності, та галузеві керівництва ВООЗ – до аналітичних напрацювань ВОІВ і МОП, які виконують функцію попереднього дослідження;

– наукові положення щодо переговорної динаміки формування юридично обов'язкових актів у сфері регулювання ШІ: на підставі порівняльного аналізу нульового проєкту та фінального тексту Рамкової конвенції Ради Європи про ШІ, а також еволюції проєкту Акту про ШІ від пропозиції Європейської комісії до ухваленого тексту встановлено загальну закономірність систематичного звуження обсягу зобов'язань на етапі переговорів під впливом як держав, так і суб'єктів приватного права;

– положення про взаємодоповнюваність двох європейських інструментів регулювання ШІ різної правової природи – Рамкової конвенції Ради Європи як міжнародного договору, що реалізує правозахисний підхід, та Регламенту (ЄС) 2024/1689 (Акту про ШІ) як інструмента права ЄС, що реалізує ризикоорієнтований підхід, – поєднання яких формує найбільш комплексну з усіх досліджених регіональних регуляторних систем;

– наукові положення щодо регіонального рівня міжнародно-правового регулювання ШІ: за результатами порівняльного аналізу європейських та позаєвропейських регіональних ініціатив ідентифіковано п'ять закономірностей – «спектр юридичної обов'язковості», в якому «тверде право» залишається феноменом, притаманним виключно європейському регіону; «аксіологічний консенсус при регуляторному розмаїтті»; диференційований характер «Брюссельського ефекту»; «парадокс глобального регулювання ШІ», за якого регіони з найбільшими потребами у захисті прав людини мають найменші інституційні спроможності; формування «регуляторного полілогу» між різними регіонами;

набули подальшого розвитку:

– наукові позиції щодо ролі резолюцій Генеральної Асамблеї ООН у формуванні міжнародно-правового регулювання ШІ, зокрема їхнього значення для кристалізації міжнародного консенсусу щодо базових принципів регулювання штучного інтелекту, утвердження нормативних очікувань та стандартів поведінки держав, а також створення підґрунтя для майбутніх договірних зобов'язань;

– положення наукової доктрини про конвергенцію етичних принципів регулювання ШІ навколо восьми ключових груп (прозорість та пояснюваність, підвітність та відповідальність, справедливість та недискримінація, приватність та захист даних, безпека та захищеність, людський контроль, професійна відповідальність, просування людських цінностей): на відміну від виведеного в роботі переліку принципів резолюцій ГА ООН, ці групи є узагальненням етичних орієнтирів усього масиву актів у сфері регулювання ШІ; на матеріалі актів універсального та міжрегіонального рівнів цю конвергенцію підтверджено та конкретизовано, а також доведено, що вона створює основу для формування універсальних норм міжнародного права у сфері регулювання ШІ;

– концепція багаторівневої системи міжнародно-правового регулювання ШІ, яка характеризується асиметрією та рухом від добровільних принципів до обов'язкових норм, від фрагментарних ініціатив до системних регуляторних режимів, від технологічно нейтрального регулювання до специфічних норм, адресованих саме системам ШІ;

– система наукових знань про позаєвропейські регіональні ініціативи у сфері міжнародно-правового регулювання ШІ (Африканського Союзу, АСЕАН, ОАД, Ради співробітництва арабських держав Перської затоки та інших): обґрунтовано, що кожен регіон привносить у глобальний дискурс власні цінності та регуляторні підходи – від філософії Ubuntu в документах Африканського Союзу та ісламських етичних концепцій в ініціативах держав Перської затоки до консенсусної моделі АСЕАН, – а спільним викликом, особливо відчутним для регіонів Глобального Півдня, залишається імплементаційний дефіцит, зумовлений обмеженістю інституційних та фінансових спроможностей.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані положення, висновки та пропозиції можуть бути використані:

– у науково-дослідній роботі – для подальшого наукового розроблення проблематики, пов'язаної з формуванням міжнародно-правового регулювання ШІ, а також для розвитку суміжних напрямів – міжнародного права прав людини, права міжнародних організацій, міжнародного інформаційного права. Завдяки міждисциплінарному підходу, що інтегрує правничі, технологічні та етичні аспекти, результати дослідження можуть бути використані в науково-дослідній роботі не лише з міжнародного права, а й у суміжних галузях;

– у нормотворчій та дипломатичній діяльності – у процесі формування позиції України під час переговорів щодо міжнародно-правових актів у сфері регулювання ШІ, зокрема у межах участі держави в роботі ООН та її спеціалізованих установ, Ради Європи, а також інших міжнародних організацій. Дисертація може сприяти підвищенню ефективності діяльності зовнішньополітичних органів України у контексті ратифікації та імплементації Рамкової конвенції Ради Європи про штучний інтелект та адаптації національного законодавства до вимог Регламенту (ЄС) 2024/1689 (Акту про ШІ) в умовах реалізації євроінтеграційного курсу держави. Порівняльний аналіз регіональних підходів до регулювання ШІ може бути використаний під час розбудови двосторонніх та багатосторонніх відносин України з державами різних регіонів у сфері технологічної співпраці;

– у навчальному процесі – теоретичні положення та наукові результати дисертації можуть бути корисними для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, фахівців юридичного профілю, спеціалістів у галузі прав людини та цифрових технологій, а також під час розроблення і викладання курсів та спецкурсів з міжнародного публічного права, права міжнародних організацій, міжнародного права прав людини, міжнародного інформаційного права, правового регулювання ШІ тощо. Вони можуть стати у нагоді під час підготовки енциклопедичних і довідникових видань, науково-практичних коментарів, підручників і навчальних посібників з міжнародного права, його теорії та практики.

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана здобувачем самостійно. Усі сформульовані в ній положення і висновки обґрунтовано на основі особистих досліджень автора. У дисертації ідеї та розробки належать автору. Усі положення новизни, що виносяться на захист, та висновки, зроблені у цій дисертації, апробовані та опубліковані автором одноособово. Усі публікації здійснені без співавторства.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Результати дисертаційного дослідження, основні положення, висновки і рекомендації дисертації висвітлювались у виступах на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: міжнародна науково-практична конференція «Інтеграція України до Європейського Союзу: виклики в умовах воєнного стану. Пам'яті

професора Павла Заворотька та професора Володимира Денисова» (м. Київ, 4–6 листопада 2024 р.), міжнародна науково-практична конференція «Наука в контексті сучасних викликів та перспектив» (м. Утрехт, 21 травня 2025 р.), X Міжнародна наукова конференція «Глобальні виклики та інновації: шляхи розвитку сучасної науки» (м. Одеса, 16 січня 2026 р.), X Міжнародна науково-теоретична конференція «Сучасний стан розвитку світової науки: характеристика та особливості» (м. Лісабон, 23 січня 2026 р.).

Публікації. Основні наукові результати дисертації висвітлені у 4 наукових статтях, які опубліковано у вітчизняних наукових фахових виданнях із юридичних наук, а також у 4 опублікованих тезах виступів на науково-практичних заходах.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 270 сторінок, з яких основний текст становить 227 сторінок. Список використаних джерел містить 290 найменувань на 43 сторінках. Робота містить 1 додаток на 1 сторінці.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Ігнатуша В. В. Розвиток міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту в рамках ООН. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 3, ч. 3. С. 287–296. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.03.3.45. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/335016>
2. Ігнатуша В. В. Автономні системи з ШІ у збройних конфліктах та правове забезпечення дотримання принципу розрізнення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2025. Вип. 90, ч. 5. С. 151–161. DOI: 10.24144/2307-3322.2025.90.5.18. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/340844>
3. Ігнатуша В. В. Міжнародно-правові механізми забезпечення контролю людини над розвитком систем штучного інтелекту. *Український часопис міжнародного права*. 2025. № 2. С. 67–71. DOI: 10.36952/ujil.2025.2.67-71. URL: <https://jusintergentes.com.ua/images/2025/2/67-71.pdf>
4. Ігнатуша В. В. Правове регулювання принципів прозорості та підзвітності систем ШІ в ЄС: сучасний стан та перспективи розвитку. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2026. № 1. С. 265–272. DOI: 10.32782/2524-0374/2026-1/58. URL: https://www.lsej.org.ua/1_2026/60.pdf

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Ігнатуша В. В. Ризики використання штучного інтелекту в оборонній сфері та способи їх подолання в рамках ЄС та НАТО. Інтеграція України до Європейського Союзу: виклики в умовах воєнного стану. Пам'яті професора Павла Заворотька та професора Володимира Денисова : зб. матеріалів і тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 4–6 листопада 2024 р.) / за наук. ред. проф. Л. Г. Фалалєєвої. Київ : Вид-во «Людмила», 2025. С. 299–303. URL: <https://idpnan.org/integration-into-european-union>

6. Ihnatusha V. Classification of AI systems in international legal regulation: a comparative approach. Science in the Context of Modern Challenges and Prospects : proceedings of the International Scientific Conference (May 21, 2025). Utrecht : Bookmundo, 2025. P. 227–230. DOI: 10.64076/iedc250521.

7. Ігнатуша В. В. Нормативне закріплення принципу контролю людини над системами ШІ у міжнародно-правових актах. Глобальні виклики та інновації: шляхи розвитку сучасної науки : матеріали X Міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 16 січня 2026 р.). Одеса, 2026. С. 235–238. DOI: 10.62731/mcnd-16.01.2026.

8. Ігнатуша В. В. Превентивні інструменти забезпечення контролю людини над системами ШІ у міжнародному праві. The Current State of Development of World Science: Characteristics and Features : proceedings of the X International Scientific and Theoretical Conference (Lisbon, January 23, 2026). Lisbon, 2026. P. 150–153. DOI: 10.36074/scientia-23.01.2026.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації **Ігнатуші Віталія Вікторовича** на тему: **«Становлення та розвиток міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту»**.

2. Визнати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація В. В. Ігнатуші є ґрунтовним науковим дослідженням з актуальних для науки міжнародного права питань, характеризується єдністю змісту, містить результати, що відзначаються науковою новизною, теоретичним і практичним значенням, що свідчить про особистий внесок здобувача у розвиток науки міжнародного права.

Подане до захисту дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 293 «Міжнародне право», а також вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями), наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти,

наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами й доповненнями).

3. Рекомендувати дисертацію Ігнатуші Віталія Вікторовича на тему: «Становлення та розвиток міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право» у разовій спеціалізованій вченій раді.

Результати голосування: за – 10, проти – немає, утримались – немає.

Головуюча на засіданні:

завідувачка відділу міжнародного права та права Європейського Союзу Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України, д.ю.н., професор, академік НАПрН України

Н.М. Оніщенко

